

-
- geografija
  - ekonomska geografija
  - ekonomija i ekonomika
  - mikroekonomija i makroekonomija
  - regije

Osnovni pojmovi ekonomske geografije

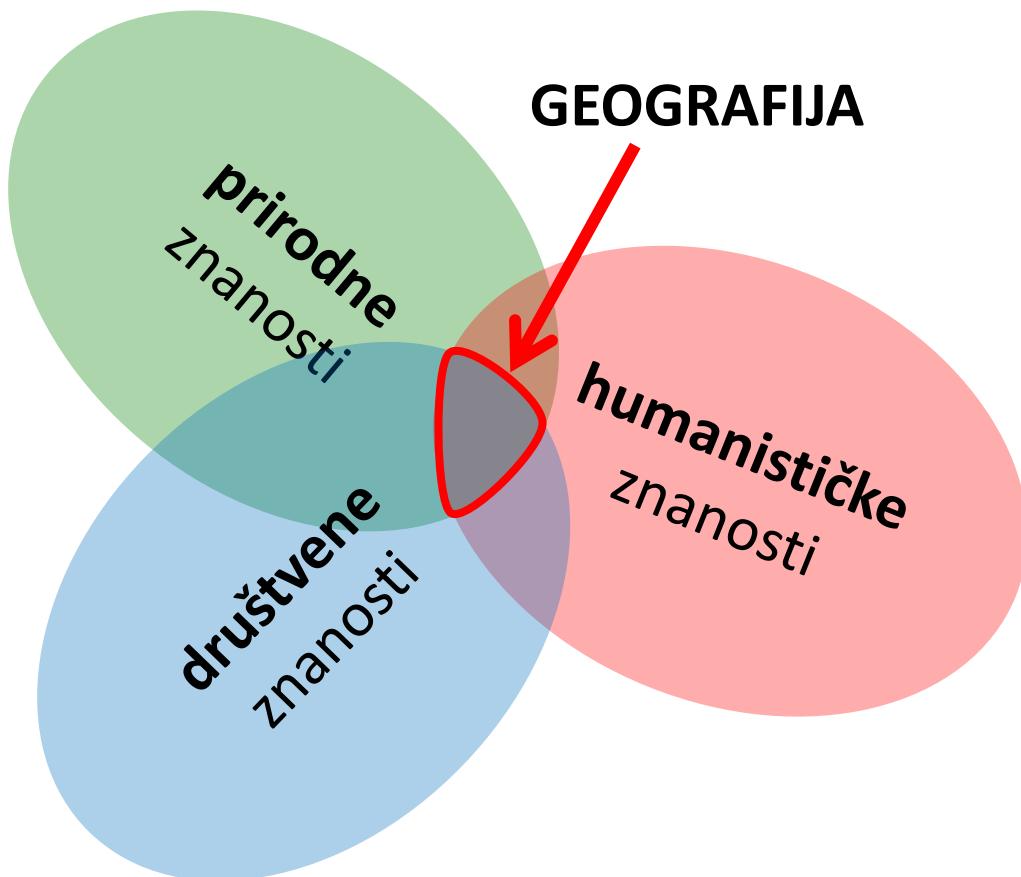
Pojava i razvoj geografije

- Geografija – grč. *gea i grafo* – pisati o Zemlji
- **Eratosten** – 3. st. pr. Kr – prvi upotrijebio naziv geografija
  - otac geografije
- 2 etape razvoja geografije
  1. do početka 19. st – zasnivala se na opisivanju (deskriptivna geo.)
    - bavila se opisivanjem lokacija na Zemlji te odgovarala na pitanje gdje je što
  2. od 19. st – razvoj geografije kao samostalne znanosti
    - objašnjava uzroke pojedinih procesa i njihovu međusobnu povezanost, te odnose ljudi i prirode
- **GEOGRAFIJA** – znanost koja objašnjava uzroke pojedinih procesa i njihovu međusobnu povezanost, te odnos ljudi i prirode
  - *predmet proučavanja geografije su sadržaji, procesi, veze, odnosi i modeli koji nastaju prožimanjem prirodnih i društvenih elemenata i faktora*

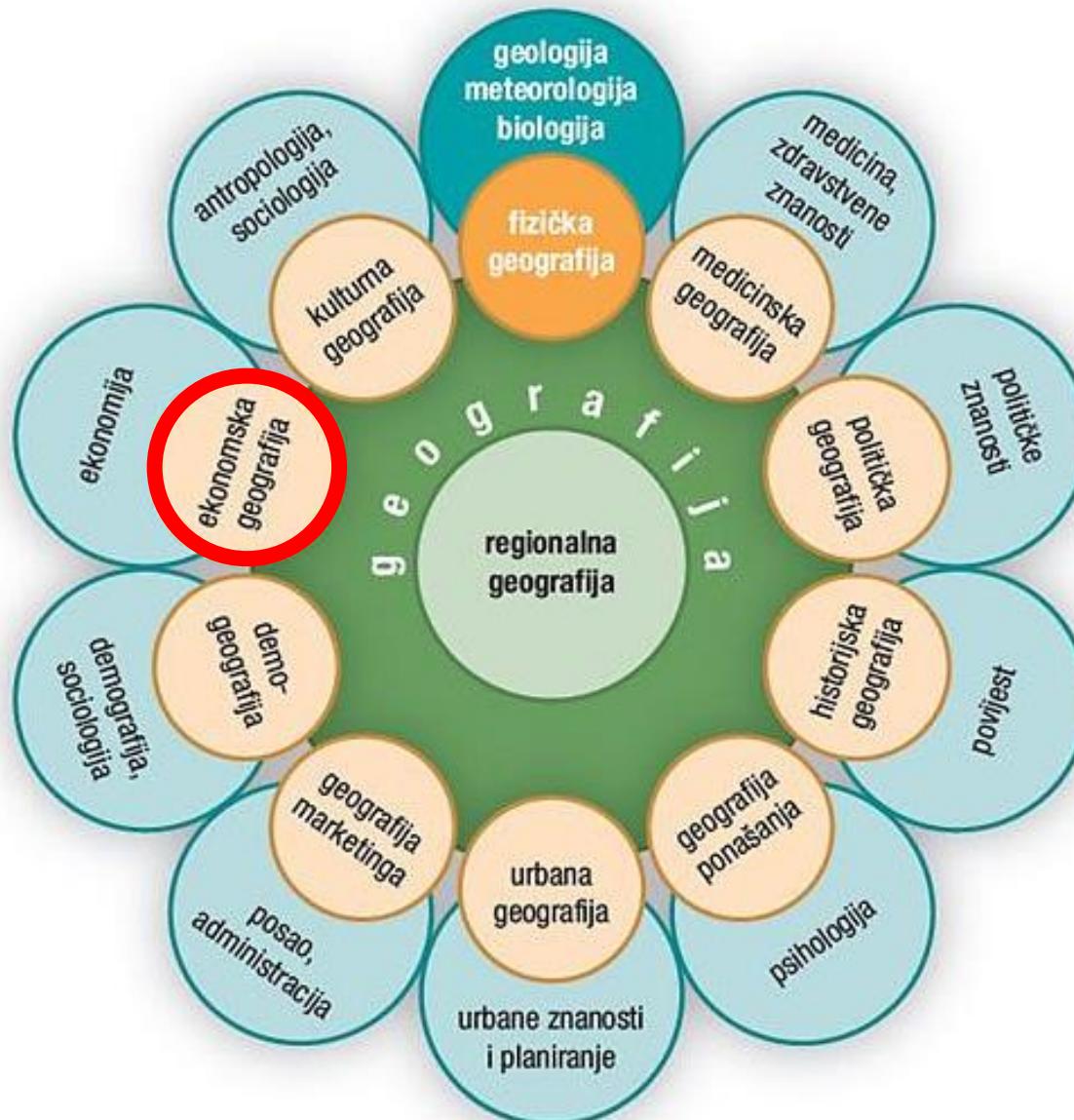
GEOGRAFIJA KAO MOSNA ( ) ZNANOST

- geografija je **mosna znanost** – povezuje humanističke, prirodne i društvene znanosti

GEOGRAFIJA – INTERDISCIPLINARNA ZNANOST

- geografija je **interdisciplinarna** znanost

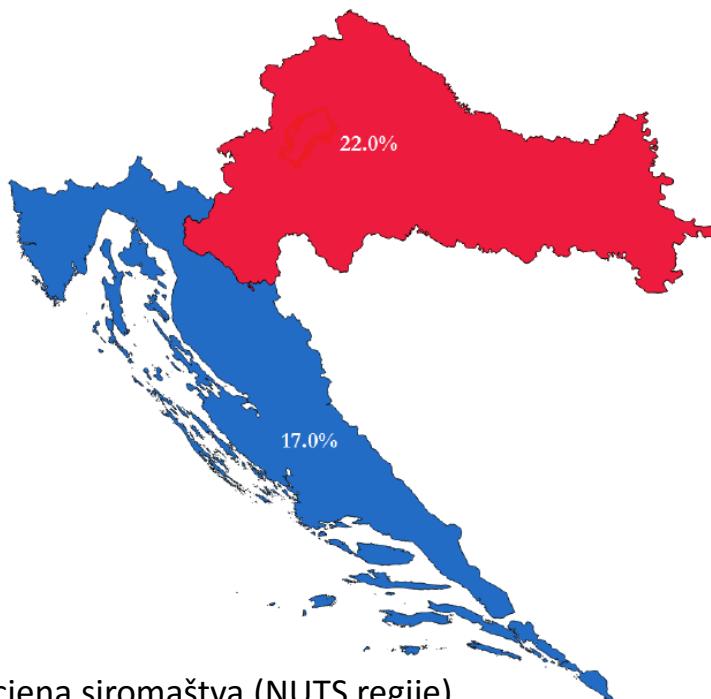

EKONOMSKA GEOGRAFIJA – nastanak i razvoj

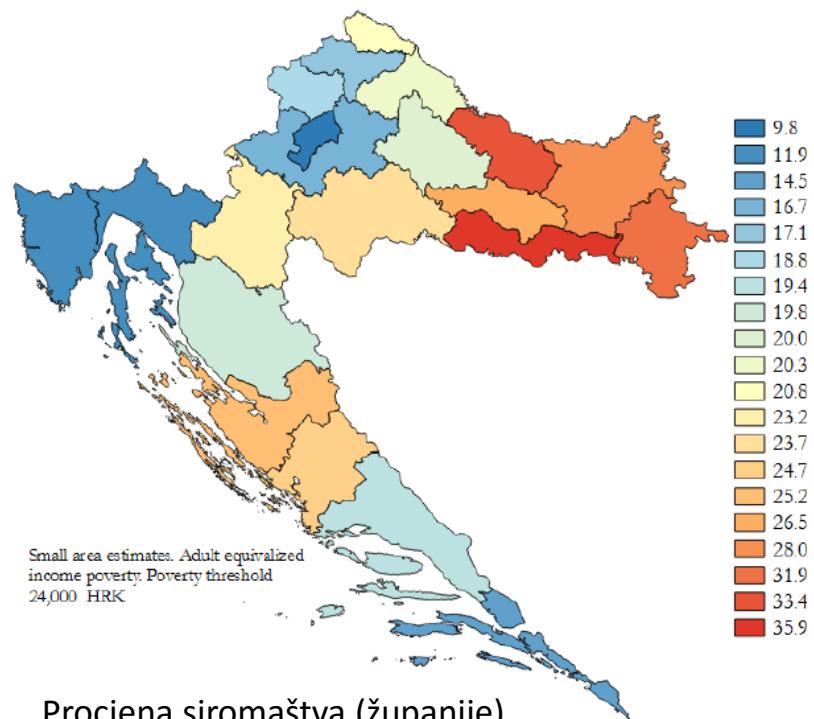
- **EKONOMSKA GEOGRAFIJA** dio je društvene (ili socijalne) geografije
- počinje se razvijati potkraj 19. st
- u početku su ekonomski geografi najviše istraživali **trgovinu** (*pod utjecajem ind. revolucije kad se javljaju brojni novi proizvodi*)
- u 20. st se razvijaju **druge grane ekonomske geografije** (*kao posljedica razvoja novih gospodarskih grana*):
  - **turistička, industrijska, agrarna, prometna** geografija...
- 2 faze razvoja ekonomske geografije:
  - **prva polovica 20. st** – proučava utjecaj na okoliš i promjene pejzaža kao posljedica industrije i poljoprivrede
  - **druga polovica 20.st** – istražuje se promet, turizam i trgovina
- **nova ekonomska geografija** (*od 1960-ih*) proučava ekonomske sustave u geografskom prostoru
  - *npr. prostorni razmještaj industrijske proizvodnje, faktore koji su utjecali na lokaciju pojedinih pogona, važnost pojedine gospodarske grane za regije ili države*

EKONOMSKA GEOGRAFIJA – regije

- **REGIJE** – dijelovi Zemljine površine sličnih prirodno-geografskih, društveno-gospodarskih i povijesnih obilježja
- regije prema razvijenosti:
  - **prosperitetne** – bilježe rast zaposlenosti, dohotka i broja stanovnika
  - **regije u stagnaciji**
  - **problemske** regije – bilježe pad zaposlenosti, dohotka, broja stanovnika i često imaju ekoloških problema

Procjena siromaštva (NUTS regije)

Procjena siromaštva (županije)

EKONOMSKA GEOGRAFIJA, EKONOMIKA i EKONOMIJA

- **EKONOMSKA GEOGRAFIJA** – geografska disciplina o prostornim strukturama, međusobnim odnosima i procesima u gospodarskim djelatnostima
  - ne proučava ekonomiju ni ekonomsku djelatnost
- **EKONOMIKA** – znanost o gospodarskom stanju i odnosima, tj. o djelovanju ekonomskih zakona u pojedinim državama, pojedinim gospodarskim granama ili poduzećima
- **EKONOMIJA** – znanost koja proučava na koji način društva upotrebljavaju resurse za proizvodnju korisnih dobara i kako ih raspoređuju između različitih skupina
  - 2 osnovna područja ekonomije:
    - **MAKROEKONOMIJA** – proučava ponašanje cjelokupnog gospodarstva
    - **MIKROEKONOMIJA** – proučava ponašanje dijelove gospodarstva

OSNOVNA OBILJEŽJA GOSPODARSTVA

POJMOVI

- gospodarstvo
- prirodni i društveni izvori
- obnovljivi i neobnovljivi izvori
- poduzetništvo
- gospodarska pitanja
- tipovi gospodarstava
- ekonomski ciljevi i funkcije države

GOSPODARSTVO – grč. *oikonomija* – gospodarstvo ili privreda

- **PRIVREĐIVANJE** – svjesna ljudska djelatnost kojom se nastoji smanjiti ograničenost dobara kojima se zadovoljavaju ljudske potrebe
- dobra mogu biti **ograničena** (ekomska) i **neograničena** (slobodna)
- ljudske želje su neograničene, a dobra su ograničena (**zakon ograničenosti**)
- **prirodni i društveni izvori**
  - **prirodni** izvori – elementi prirodne sredine – obnovljivi i neobnovljivi
  - **društveni** izvori – stanovništvo (radna snaga i poduzetnici) i kapital

DRUŠTVENI IZVORI

- **rad** - fizičke i umne sposobnosti koje ljudi koriste u proizvodnji dobara i usluga
  - za proizvodnju je važan broj radnika, njihova kvalifikacija, znanje, vještine i dobno-spolna struktura
- **kapital** – dobra koja se koriste za proizvodnju drugih dobara i usluga
  - npr. novac, zgrade, alati, oprema, računala, udžbenici...
- **radni resursi** – tehnika (sredstva za rad) i tehnologija (način proizvodnje)
- **poduzetništvo** – ljudska aktivnost koja se sastoji od **kombiniranja resursa** u svrhu **proizvodnje** korisnih **dobara i usluga** za druge

TEMELJNA GOSPODARSKA PITANJA i TIPOVI GOSPODARSTAVA

- temeljna pitanja svakog gospodarstva su **što, kako i za koga proizvoditi**
- osnovne metode donošenja ekonomskih odluka – **običaj, plan i tržište**
- tipovi gospodarstava (*s obzirom na donošenje odluke o proizvodnji*):
  - **običajno** – što, kako i za koga proizvoditi je pod utjecajem **tradicije**
    - prisutna u prošlosti, a danas su prisutna u slabije razvijenim dijelovima svijeta (Afrika, Latinska Amerika i Azija)
  - **plansko** – što, kako i za koga proizvoditi odlučuje **država**
    - država donosi odluke, npr. u Kini
  - **tržišno** – što, kako i za koga proizvoditi odlučuje **tržište**
    - odluke o proizvodnji donose pojedinci na temelju ponude i potražnje
  - **mješovito** – ima obilježja običajnog, planskog i tržišnog gospodarstva
    - većina zemalja svijeta danas imaju mješovita gospodarstva
- **gospodarska tranzicija** – proces prelaska iz planskog u tržišni tip gospodarstva

TIPOVI GOSPODARSTAVA

- tipovi gospodarstava:
  - prema **opsegu** i području
    - mjesno, regionalno, nacionalno, međunarodno i svjetsko (globalno)
  - prema **vlasništvu**
    - privatno i javno
  - s obzirom na **sredstvo razmjene**
    - robno i novčano
  - s obzirom na **uključenost u međunarodnu trgovinu**
    - otvorena i zatvorena (samoopskrbna ili autarkična)

EKONOMSKI CILJEVI I FUNKCIJE DRŽAVE

EKONOMSKI CILJEVI

MIKROEKONOMSKI

- ekonomска уčinkovitost
  - pravedna raspodjela
  - ekonomска sloboda
-
- ekonomске funkcije države: poticanje učinkovitosti, jednakosti i stabilnosti

MAKROEKONOMSKI

- gospodarski rast
- puna zaposlenost
- stabilnost cijena

EKONOMSKI SEKTORI

EKONOMSKI SASTAV STANOVNIŠTVA

- ekonomski sastav dijeli stanovništvo prema **aktivnosti** i **djelatnosti**

PREMA AKTIVNOSTI

PREMA DJELATNOSTI

GOSPODARSKI AKTIVNO ST.

- svi **zaposleni**
- **trenutačno nezaposleni** i oni koji **traže posao** po prvi put
- svi koji **obavljaju neki posao ali nisu u radnom odnosu** (*slobodni umjetnici, poljoprivreda, ribarstvo...*)

GOSPODARSKI NEAKTIVNO ST.

- osobe koje **imaju vlastita primanja** ali ne obavljaju neku djelatnost (*umirovljenici, stipendisti...*)
- **uzdržavane osobe**, tj. gospodarski ovisne osobe (*djeca, učenici, studenti...*)

SASTAV STANOVNIŠTVA **PREMA DJELATNOSTI**

- sektori djelatnosti:
  1. **primarni (I)**: poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo i lov – **poljoprivredna civilizacija**
  2. **sekundarni (II)**: industrija, rudarstvo, energetika, građevinarstvo i proizvodno zanatstvo – **industrijska civilizacija**
  3. **tercijarni (III)**: promet, trgovina, turizam, ugostiteljstvo, novčarstvo i uslužno zanatstvo – **uslužno društvo ili tercijarna civilizacija**
  4. **kvartarni (IV)**: školstvo, zdravstvo, vojska, policija, uprava, znanost, kultura i sport – zanimanja koja ne privređuju izravno već se financiraju iz proračuna
  5. **kvintalni (V)**: informatičke djelatnosti
- primarni i sekundarni sektor su **proizvodni**, dok su ostali **uslužni** (neproizvodni) sektori
- u statistici se tercijarni, kvartarni i kvintalni sektor svrstavaju zajedno u **tercijarni sektor**

SASTAV STANOVNIŠTVA PREMA DJELATNOSTI

- prema redoslijedu sektora države se svrstavaju u tipove:

1. poljoprivredni tip (I-II-III)

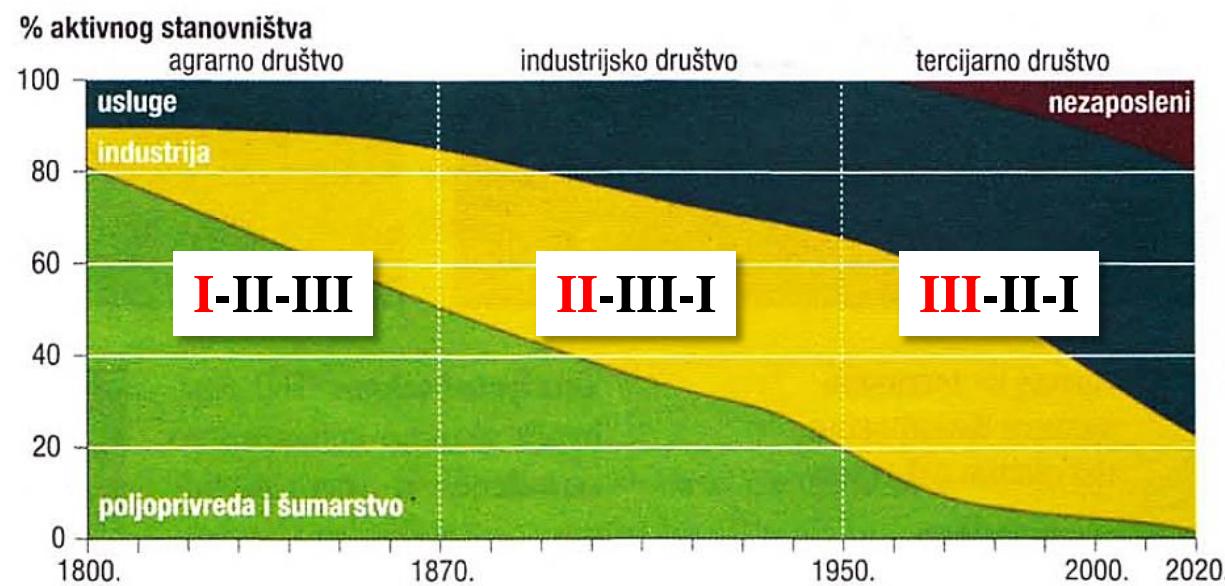
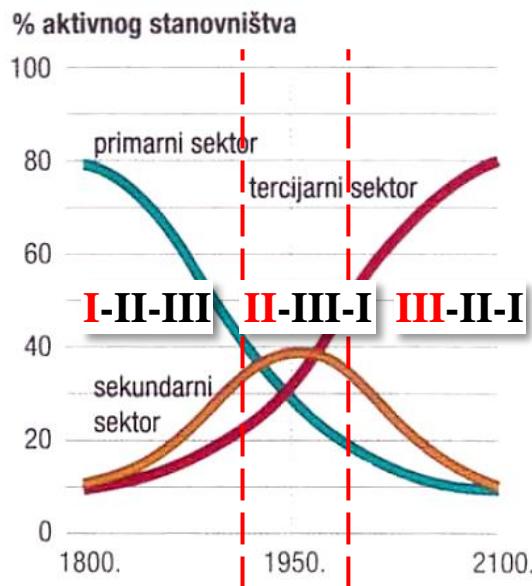
- do sredine 19. st
- većina stanovništva radi u **poljoprivredi** (80%)

2. industrijski tip (II-III-I ili II-I-III)

- u prvoj polovici 20. st
- većina stanovništva radi u **industriji**, najmanje u poljoprivredi

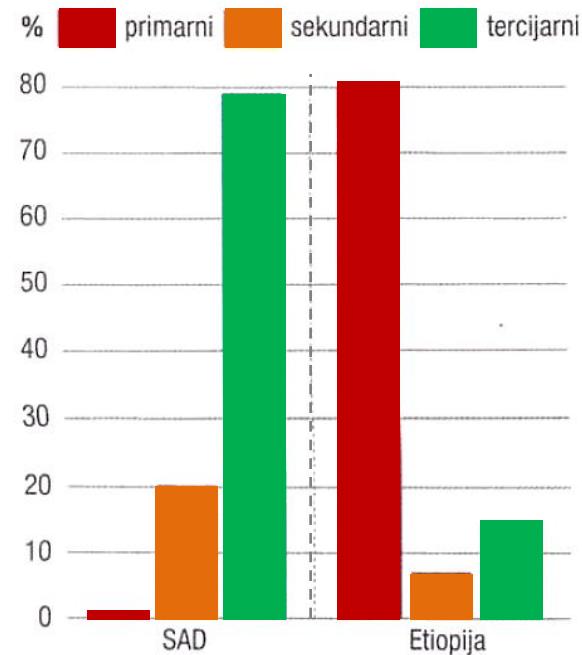
3. uslužni tip (III-II-I)

- sredinom 20. st
- najviše ljudi radi u **uslužnom sektoru**, a najmanje u poljoprivredi (do 5%)

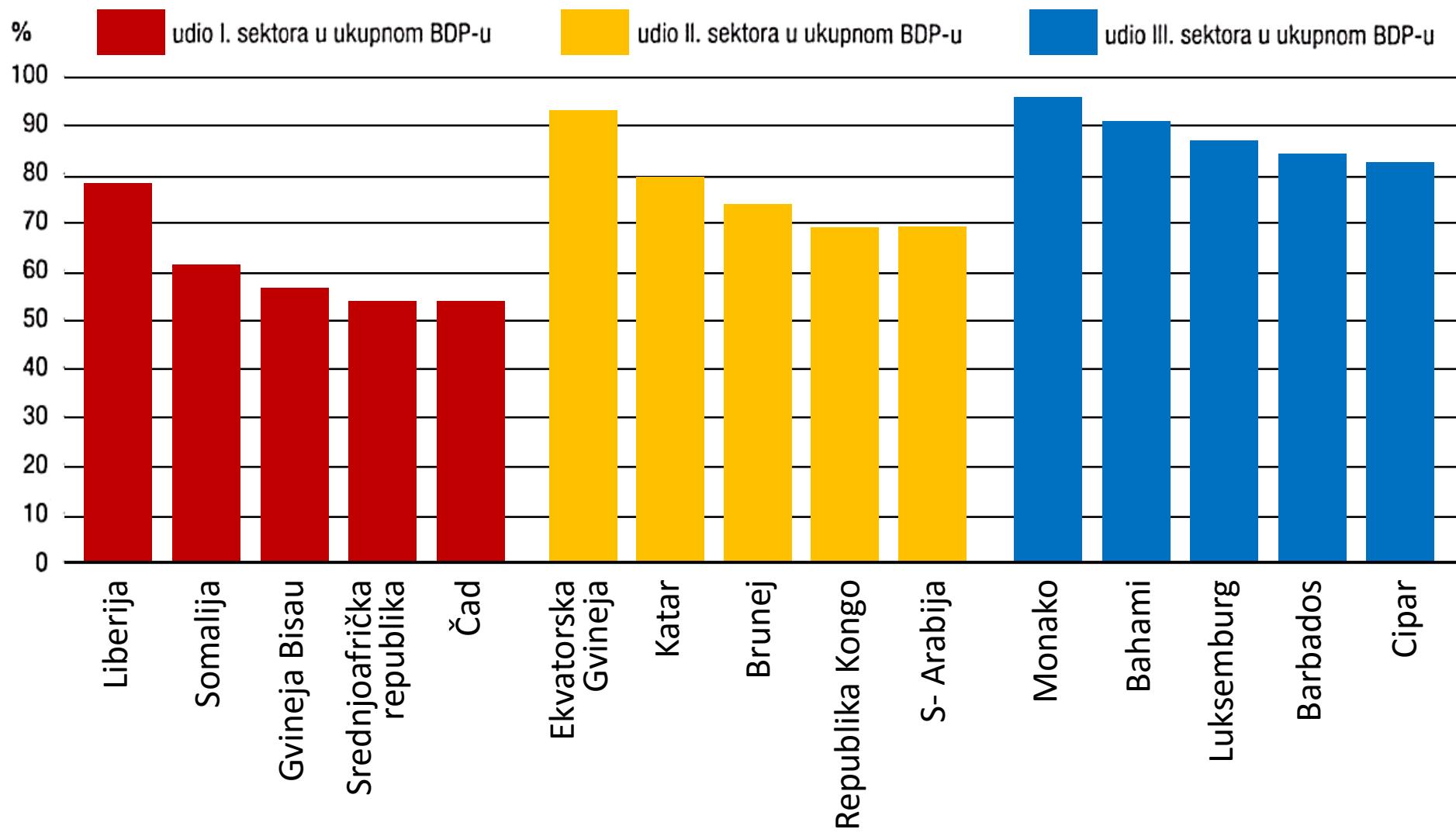

RAZLIKE U UDJELIMA SEKTORA DJELATNOSTI PO DRŽAVAMA

- **slabije razvijene zemlje** imaju veći udio stanovništva u **primarnom** sektoru
  - *npr. Nepal i Burundi imaju više od 90% poljoprivrednog stanovništva*
- **razvijenije zemlje** imaju veći udio st. u **tercijarnim, kvartarnim i kvintalnim** djelatnostima, dok u primarnim udio jako mali (do 2%)
  - *npr. SAD ima 1,6% poljoprivrednog stanovništva*
- **BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (BDP)** – vrijednost proizvedenih dobara i usluga u jednoj godini
- **prema udjelu BDP-a:**
  - **primarni sektor** najviše pridonosi BDP-u u **siromašnim** zemljama (Somalija, Liberija, Gvineja Bisau)
  - udio **sekundarnog sektora** u BDP-u najveći je u državama **bogatim naftom** (Saudska Arabija, Katar...)
  - udio **tercijarnog, kvartarnog i kvintalnog** sektora u BDP-u najveći je u **razvijenim zemljama**

Gospodarska struktura stanovništva SAD-a i Etiopije

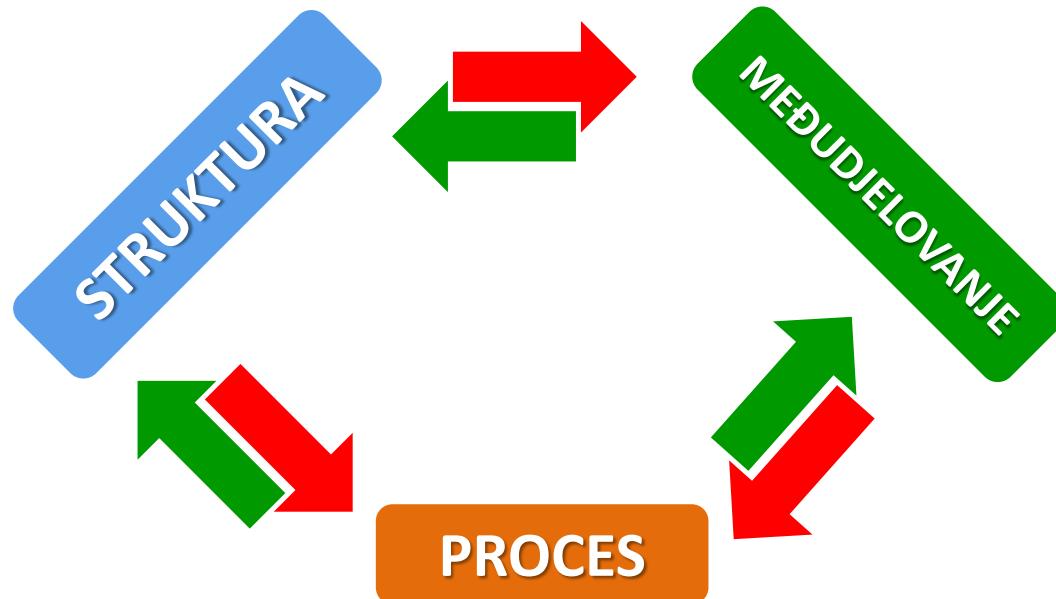

EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI I NJIHOVI ELEMENTI

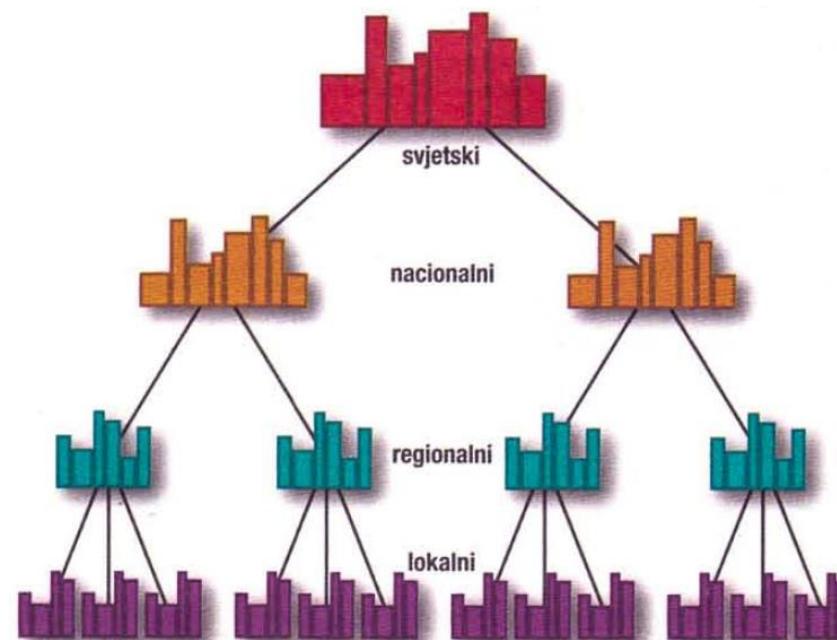
EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAV

- **sustav** je skup elemenata između kojih postoje određene veze i odnosi
- ekonomski prostorni sustav čine **struktura, međudjelovanje i procesi**
  - **struktura** – razmještaj ekonomskih jedinica unutar jednog sustava na lokalnoj ili regionalnoj razini
  - **međudjelovanje** – očituje se kroz cirkulaciju ljudi, robe, kapitala i informacija između pojedinih mesta u regiji
  - **proces** – promjena u lokacijskoj i regionalnoj strukturi kao posljedica djelovanja unutarnjih i vanjskih razvojnih faktora (npr. deagrарizacija)

EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI **PREMA VELIČINI**

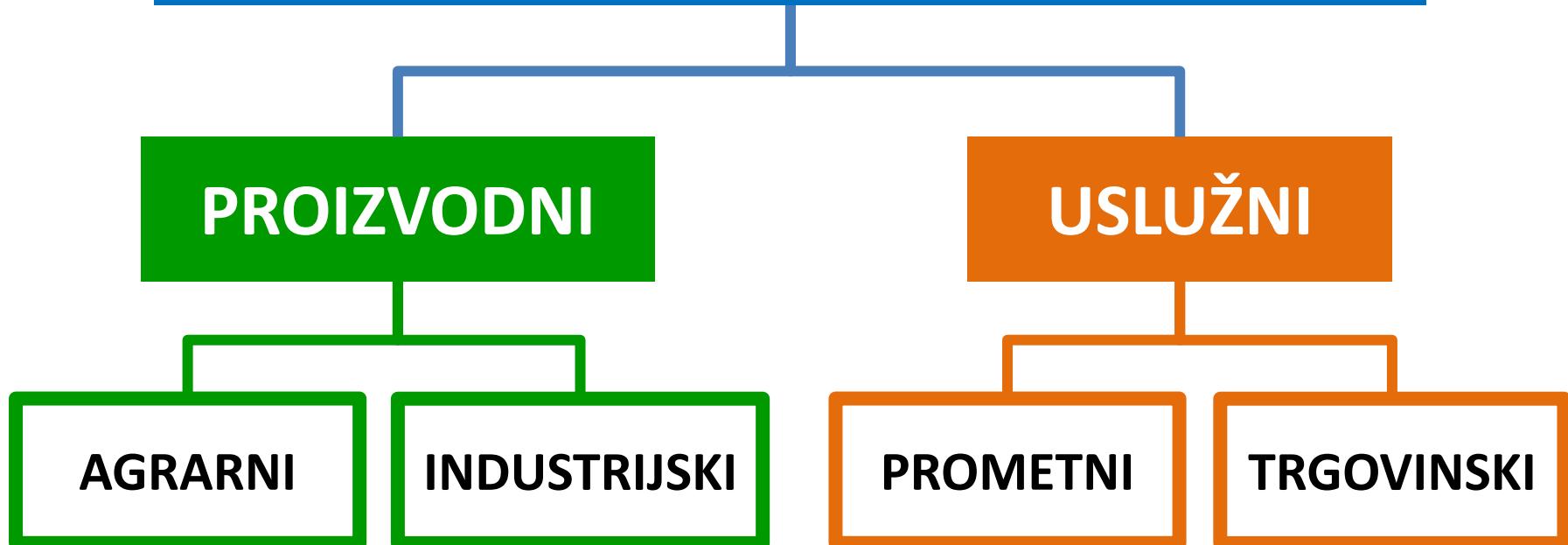
- **ekonomski prostorni sustavi prema veličini:**
  - **lokalni** (mjesni) – obuhvaća struktura ekonomskih djelatnosti, međudjelovanje i procese na području jednog naselja ili općine
  - **regionalni** – složenija struktura i procesi te intenzivnija cirkulacija robe, kapitala i ljudi karakteristična za područje jedne regije (npr. Lika, Istra)
  - **nacionalni** (državni) – još složeniji jer uključuje područje cijele države
  - **globalni** (svjetski) – prostorno najveći jer obuhvaća cijeli svijet

Hijerarhija ekonomske
prostornih sustava

EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI **PREMA FUNKCIJI**

EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI **PREMA FUNKCIJI**

AGRARNI EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI

- važan je za osiguranje **prehrane** te **sirovina** za industrijsku preradu
- **pod sustavi unutar agrarnog sustava:** poljoprivreda (ratarstvo i stočarstvo), ribarstvo i šumarstvo
- faktori koji utječu na agrarni sustav:
  - **prirodni** – temperatura zraka, padaline, vjetar, nadmorska visina, nagib padina, vrsta tla i ekspozicija (prisjene i osojne padine)
  - **društveni** – socijalni, ekonomski i psihološki faktori
- što je razvijenost društva niža, utjecaj prirodnih faktora je veći
(zbog primjene zastarjele tehnologije u poljoprivredi)

Nagib tla (terase) – prirodni faktor

Vrsta tla i klima – prirodni faktori

Nagib tla (vinogradi) – prirodni faktor

DRUŠTVENI FAKTORI

– društveni faktori:

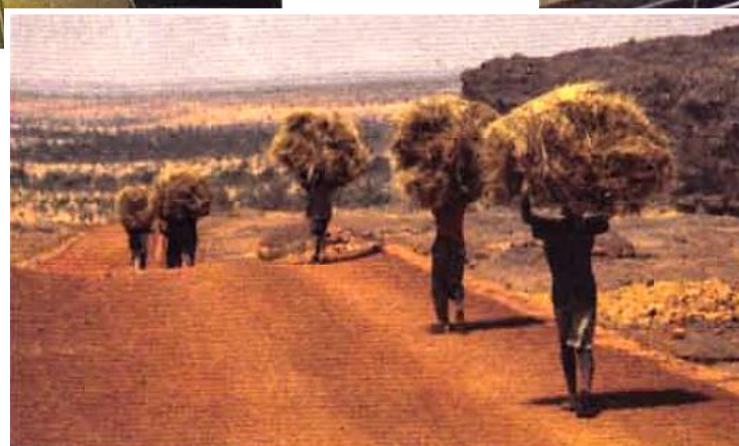
- 1. socijalni** – posjednički odnosi, veličina posjeda i sustav nasljeđivanja
- 2. ekonomski** – promet, tržište, kapital, tehnologija i državna uprava
- 3. psihološki** – dobna struktura agrarnog stanovništva, znanje, iskustvo i ambicioznost stanovništva

Veličina posjeda – socijalni faktor
(nasljeđe)

Promet – ekonomski faktor

Ekstenzivna poljoprivreda u Maliju
– ekonomski faktori (tehnologija)

OBLICI POLJOPRIVREDE

- **oblici poljoprivrede:**
  1. prema **cilju proizvodnje**: samoopskrbna i tržišna poljoprivreda
  2. prema **vrstama proizvodnje**: ratarstvo, stočarstvo i mješovita polj.
  3. prema **intenzitetu**: intenzivna i ekstenzivna poljoprivreda
  4. prema **pokretljivosti**: nomadska ili pokretna i sjedilačka (sedentarna)
- **intenzivna poljoprivreda**
  - **radom intenzivna** - velika količina rada, mala ulaganja kapitala, mali prinosi po poljoprivredniku (*npr. Indija*)
  - **kapitalom intenzivna** - mala količina rada, velika ulaganja kapitala, veliki prinosi po poljoprivredniku (*npr. Nizozemska, SAD...*)
  - **ekstenzivna poljoprivreda** → mala ulaganja rada i kapitala

PRIMJERI SAMOOPSKRBE POLJOPRIVREDE

RADOM INTENZIVNA POLJOPRIVREDA

PLANTAŽNI UZGOJ ČAJA - INDIJA

PLANTAŽNI UZGOJ KAVE - ETIOPIJA

UZGOJ PAMUKA U SAD-u – VISOK INTENZITET KAPITALA

UZGOJ RIŽE U INDIJI – VISOK INTENZITET RADA

**UZGOJ PŠENICE – VISOK INTENZITET KAPITALA
ULAGANJA U MEHANIZACIJU RADI VISOKE CIJENE RADA**

EKSTENZIVNO STOČARSTVO NA RANČEVIMA

INTENZIVNO STOČARSTVO NA FARMAMA

INDUSTRIJSKI EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI

- industrijski ekonomski prostorni sustavi ovisni su o **lokaciji** koja se mijenjala kroz povijest
- na lokaciju industrije utječu:
  - **prirodno-geografski**
  - **demografski** (broj, struktura i cijena radne snage)
  - **tehničko-ekonomski** (sirovine, prometna infrastruktura, tehnologija)
  - **političko-ekonomski** (prostorno planiranje, zakoni)
  - **ostali** faktori (ekologija)
- za vrijeme 1. industrijske revolucije ind. pogoni su bili smješteni **uz izvore sirovine ili energije** dok su danas presudni **mikrolokacijski faktori** (radna snaga, tržište, porezi, ekološka ograničenja i dr.)

INDUSTRIJSKI CENTRI, ČVOROVI I KOMPLEKSI

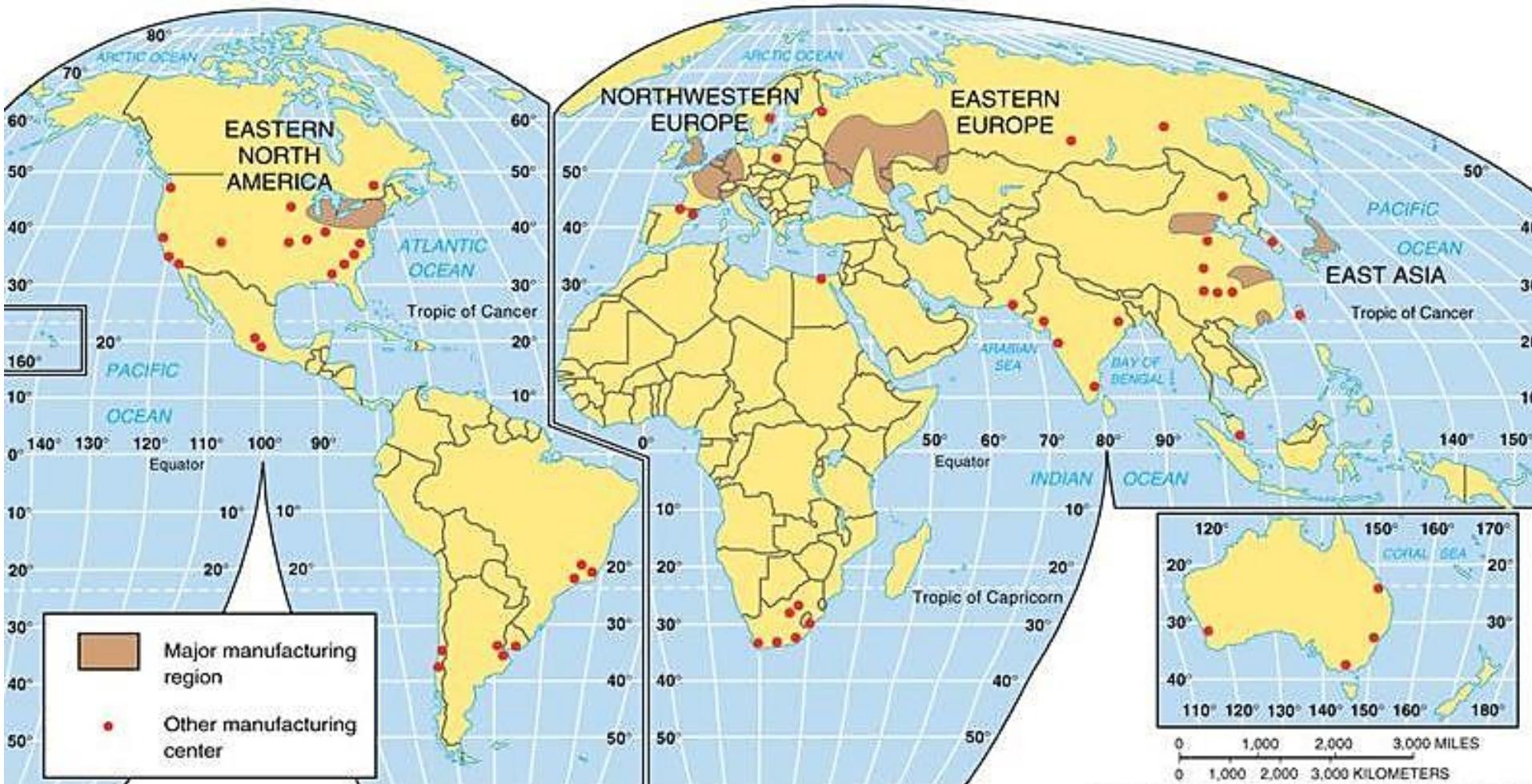

- industrija je u prostoru okupljena u **centre, čvorove i komplekse**
  - industrijski **centri** – ukupna industrija jednog grada koja može, al i ne mora biti međusobno povezana
  - industrijski **čvorovi** – industrija jednog ili više gradova čija je industrija međusobno povezana
  - industrijski **kompleksi** – geografski prostor u kojem su industrije međusobno povezane i uvjetovane

INDUSTRIJSKE **REGIJE, PODRUČJA, PARKOVI I KLASTERI**

- industrijske **regije** – dijelovi prostora u kojima je industrija glavni faktor preobrazbe prostora, a industrija je locirana u više središta (npr. sjevernohrvatska ind. regija)
- industrijska **područja** – više industrijskih regija (npr. japansko ind. područje koje obuhvaća više japanskih ind. regija)
- industrijski **parkovi** – na slobodnim površinama na rubovima gradova, s kvalitetnim komunikacijama
- industrijski **klasteri** – nastaju povezivanjem različitih kompanija i institucija na određenom prostoru

Industrijske regije svijeta

USLUŽNI EKONOMSKI PROSTORNI SUSTAVI

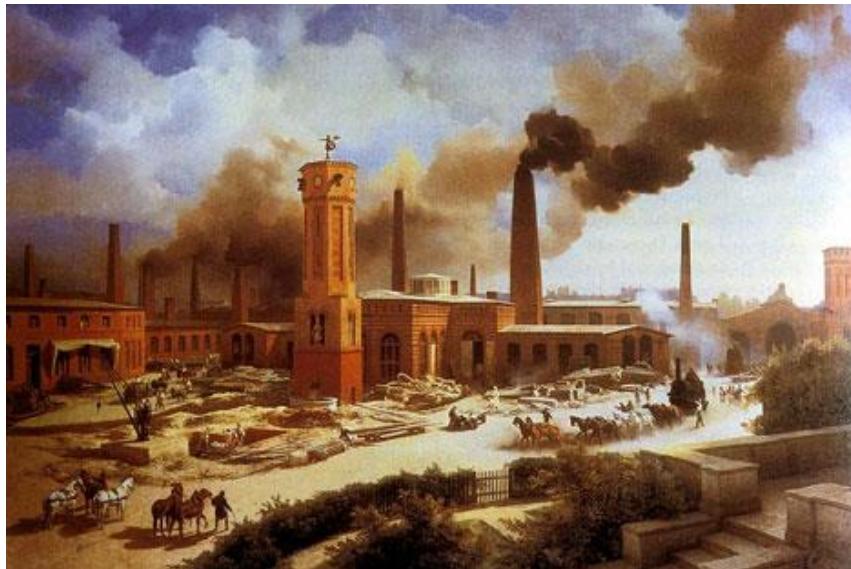
- **PROMET** – djelatnost koja obuhvaća prijevoz ljudi i roba te prijenos energije i informacija s jednog mjesta na drugo
  - elementi prometne aktivnosti: **objekt** koji se prevozi, prijevozno **sredstvo** i prometni **put**
- **TRGOVINA** – djelatnost u kojoj pojedinci i poduzeća posreduju između proizvodnje i potrošnje (*kao kupci i prodavatelji dobara i usluga*)
  - **unutarnja** (trgovina na veliko i malo) i **vanjska trgovina** (izvoz, uvoz i tranzit)
  - **vanjskotrgovinska bilanca** – razlika između uvoza i izvoza

-
- industrijalizacija
  - urbanizacija
  - deagrarizacija
  - deruralizacija
  - deindustrijalizacija
  - tercijarizacija društva

SOCIJALNO-EKONOMSKI PROCESI

INDUSTRIJALIZACIJA

- **INDUSTRIJALIZACIJA** – proces razvoja industrije u nekom području
  - najintenzivnija je bila u 19. st i prvoj polovici 20. st
- **UTJECAJ INDUSTRIJALIZACIJE:**
  - povećanje udjela aktivnog stanovništva u **sekundarnim**, a smanjenje udjela u **primarnim** djelatnostima
  - porast **dnevnih migracija** iz sela u grad
  - utječe na **deagrarizaciju** i **deruralizaciju** okolnog seoskog područja
  - uzrokuje **urbanizaciju**

URBANIZACIJA

- **URBANIZACIJA** – proces rasta i razvoja gradova te širenje gradskog načina života
- urbanizacija i industrijalizacija su dva međusobno povezana procesa

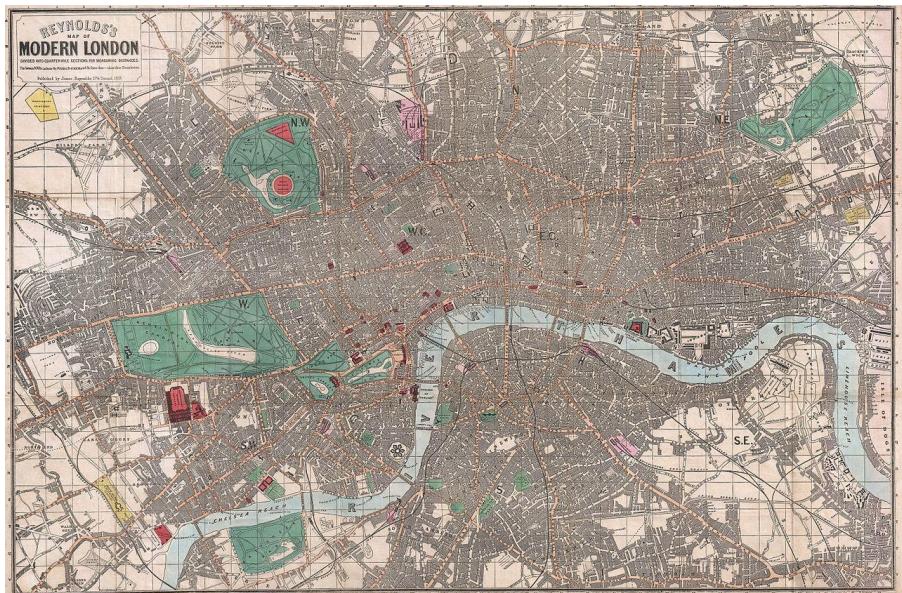
URBANIZACIJA LONDONA (1700. – 1900.)

1700. g – oko 600 000 st.

1806. g – 885 000 st.

1862. g – 2,8 mil. st.

1900. g – 4,7 mil. st.

DEAGRARIZACIJA I DERURALIZACIJA

- **DEAGRARIZACIJA** – proces napuštanja **poljoprivrede** kao glavnog izvora prihoda
- **DERURALIZACIJA** – proces napuštanja **sela** (i preseljenje u grad)
- deagrarizacija i deruralizacija su međusobno povezani procesi, a uzrokovani su **industrijalizacijom i urbanizacijom**
- danas se oko 40% stanovništva svijeta bavi poljoprivredom

Deagrarizacija

Deruralizacija

 Procesi deruralizacije - selo na Ćićariji (gore desno), selo u Dalmatinskoj zagori (dolje desno), selo Oključina na otoku Visu (gore lijevo) i napušteno selo Živica u Lici (dolje lijevo)

TERCIJARIZACIJA DRUŠTVA I DEINDUSTRIJALIZACIJA

- **TERCIJARIZACIJA DRUŠTVA** – proces u kojem sve manje ljudi radi u industriji, a sve više u **uslužnim djelatnostima**
  - u razvijenim zemljama do 80% stanovništva radi u uslužnim djelatnostima
  - posljedica gospodarskog razvoja i razvoja potrošačkog društva
  - u razvijenim zemljama proces tercijarizacije je pri kraju, dok u slabije razvijenim tek počinje
- **DEINDUSTRIJALIZACIJA** – proces napuštanja **industrije**
  - sve manje ljudi radi u industriji (oko 20% stanovništva), ali industrijska proizvodnja ne opada (primjena nove tehnologije i robotizacija)

-
- industrijalizacija
  - urbanizacija
  - deagrarizacija
  - deruralizacija
  - deindustrijalizacija
  - tercijarizacija društva

SOCIJALNO-EKONOMSKI PROCESI

INDUSTRIJALIZACIJA

- **INDUSTRIJALIZACIJA** – proces razvoja industrije u nekom području
  - najintenzivnija je bila u 19. st i prvoj polovici 20. st
- **UTJECAJ INDUSTRIJALIZACIJE:**
  - povećanje udjela aktivnog stanovništva u **sekundarnim**, a smanjenje udjela u **primarnim** djelatnostima
  - porast **dnevnih migracija** iz sela u grad
  - utječe na **deagrarizaciju** i **deruralizaciju** okolnog seoskog područja
  - uzrokuje **urbanizaciju**

URBANIZACIJA

- **URBANIZACIJA** – proces rasta i razvoja gradova te širenje gradskog načina života
- urbanizacija i industrijalizacija su dva međusobno povezana procesa

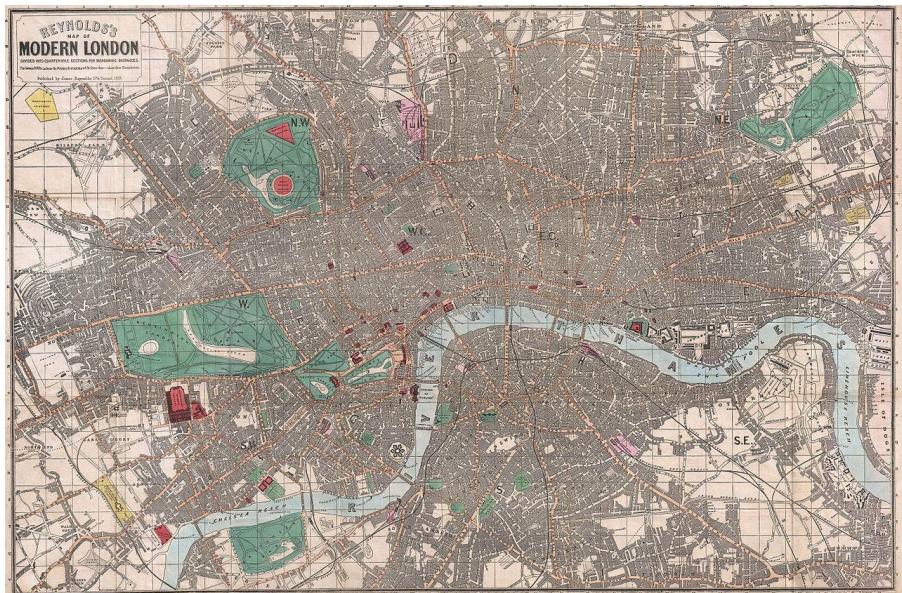
URBANIZACIJA LONDONA (1700. – 1900.)

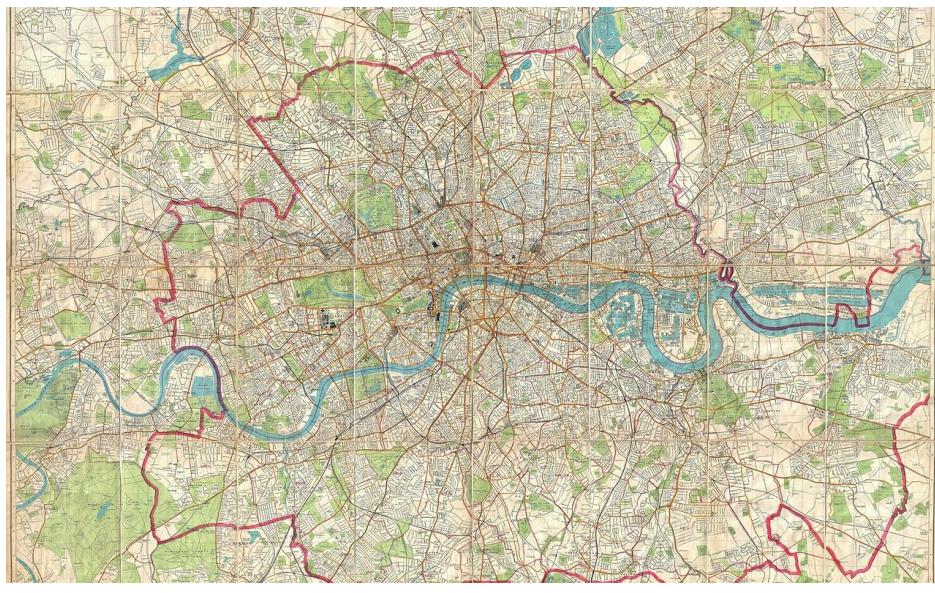
1700. g – oko 600 000 st.

1806. g – 885 000 st.

1862. g – 2,8 mil. st.

1900. g – 4,7 mil. st.

DEAGRARIZACIJA I DERURALIZACIJA

- **DEAGRARIZACIJA** – proces napuštanja **poljoprivrede** kao glavnog izvora prihoda
- **DERURALIZACIJA** – proces napuštanja **sela** (i preseljenje u grad)
- deagrarizacija i deruralizacija su međusobno povezani procesi, a uzrokovani su **industrijalizacijom i urbanizacijom**
- danas se oko 40% stanovništva svijeta bavi poljoprivredom

Deagrarizacija

Deruralizacija

 Procesi deruralizacije - selo na Ćićariji (gore desno), selo u Dalmatinskoj zagori (dolje desno), selo Oključina na otoku Visu (gore lijevo) i napušteno selo Živica u Lici (dolje lijevo)

STUPANJ SOCIJALNO- EKONOMSKOG RAZVOJA

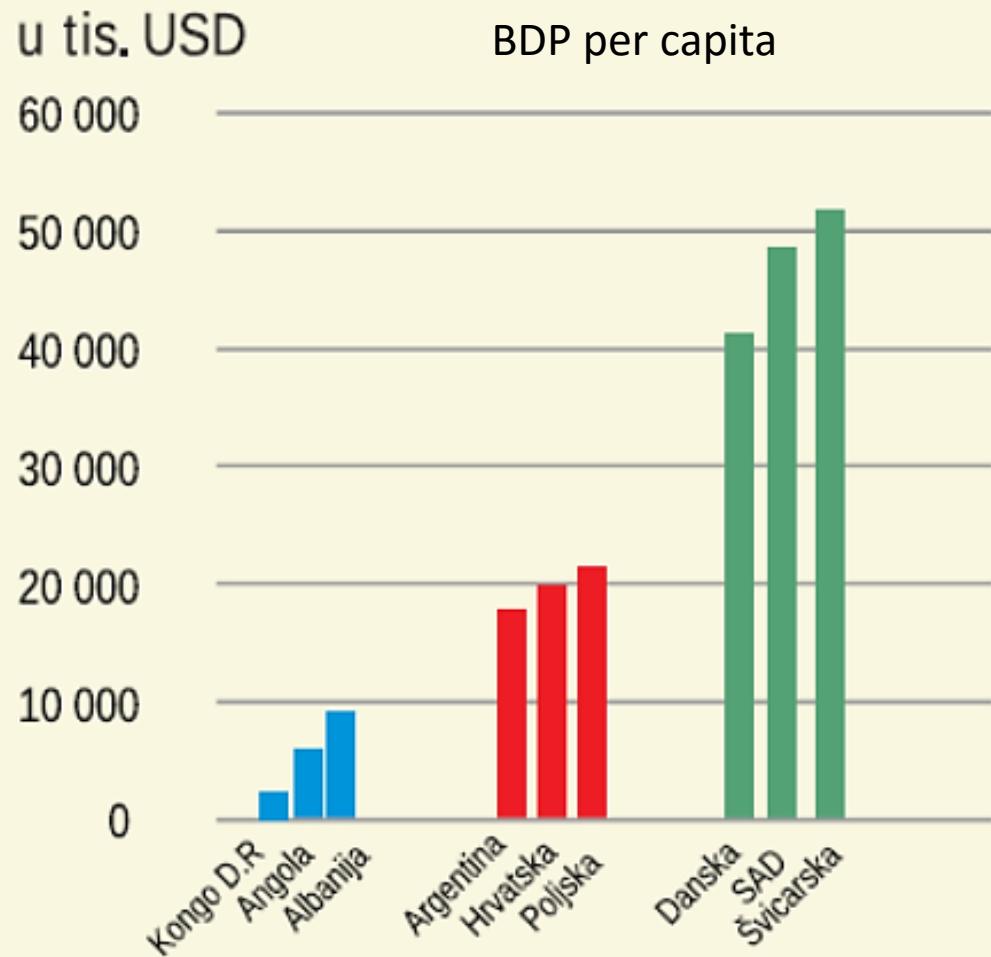
POJAM RAZVIJENOSTI

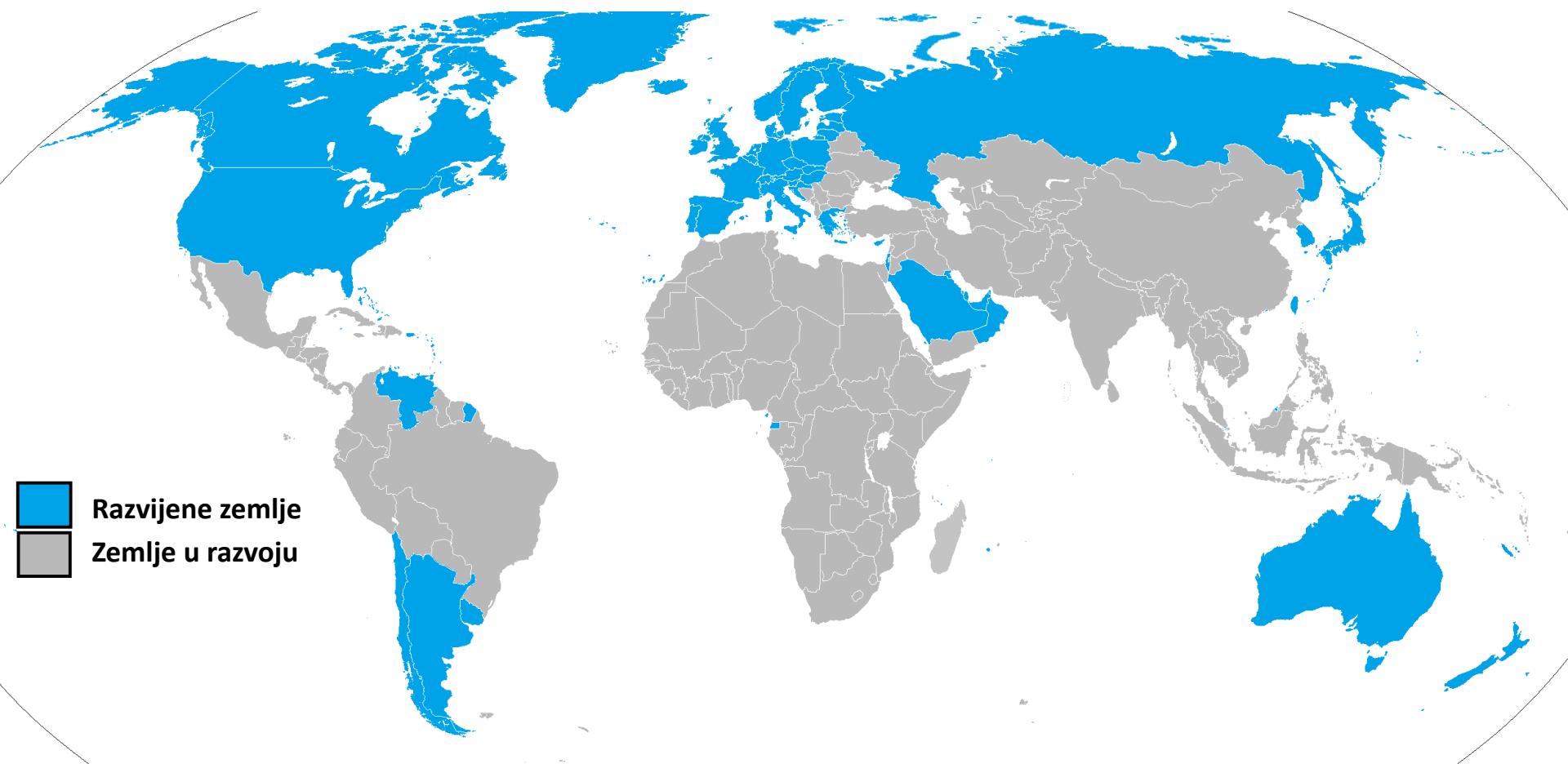
- stupanj razvoja se određuje na osnovi kriterija **ekonomskog** i **društvenog razvoja**
- razvijenost se ogleda u životnom standardu, općem blagostanju i ljudskim pravima
- temeljna sastavnica životnog standarda je **prehrana**
- **pozitivne posljedice** razvoja: ekonomski rast i nacionalni napredak, bolja i kvalitetnija opskrba svakodnevnim potrepštinama i bolji oblik upravljanja
- **negativne posljedice** razvoja: povećana nejednakost između bogatih i siromašnih regija, između pojedinih skupina društva, uništavanje lokalnih vrijednosti i kulture, onečišćenje okoliša i ovisnost siromašnih dijelova svijeta o bogatima

EKONOMSKA MJERILA RAZVIJENOSTI

- najčešće korištena ekonombska mjerila razvijenosti su:
  1. **BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (BDP)** – ukupna vrijednost dobara i usluga proizvedenih u jednoj godini (iskazuje se u američkim dolarima - USD)
    - koristi se **BDP/per capita** – BDP podijeljen s brojem stanovnika zemlje
    - nedostatak BDP-a kao mjerila razvijenosti je što ne ubraja ljudske i prirodne resurse
  2. **NACIONALNI DOHODAK** – kad se od BDP-a oduzme vrijednost sredstava uloženih u proizvodnju i amortizacija (zamjena starih sredstava novima)
    - nacionalni dohodak je novostvorena vrijednost u određenom razdoblju
    - **nacionalni dohodak po stanovniku** – ND podijeljen s brojem stanovnika
- države s obzirom na nacionalni dohodak (prema Svjetskoj banci):
  1. države s **visokim dohotkom** – EU, EFTA, SAD, Kanada, Japan i neke države izvoznice nafte
  2. države sa **srednjim dohotkom** – podskupine: srednji viši i srednji niži dohodak
  3. države s **niskim dohotkom** – Afrika, Latinska Amerika i neke zemlje Azije

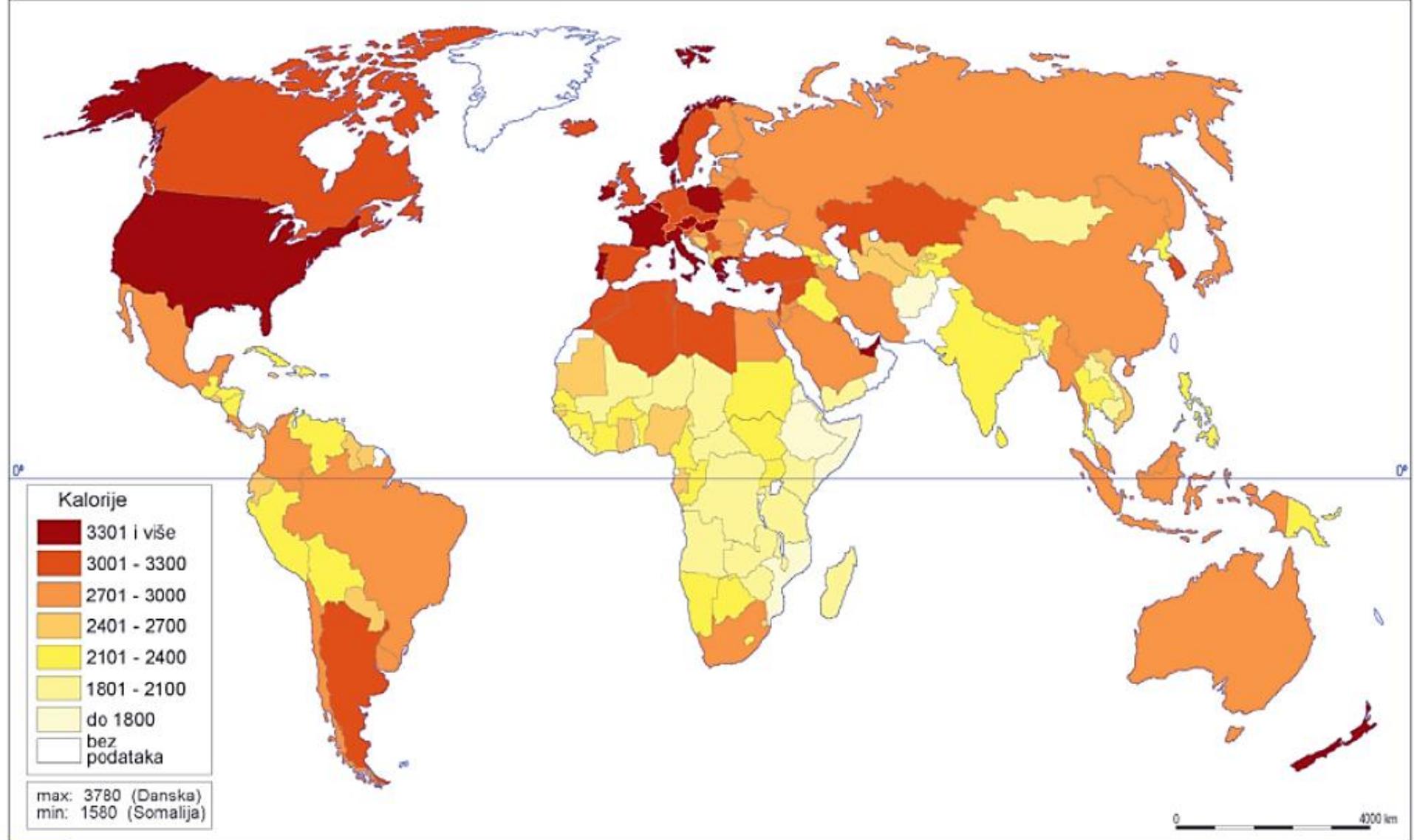
- Zemlje s niskim dohotkom (nerazvijene zemlje)
  - Zemlje sa srednjim niskim dohotkom (srednje razvijene zemlje)
  - Zemlje s viskim dohotkom (visko razvijene zemlje)

SOCIJALNA MJERILA RAZVIJENOSTI

- socijalni pokazatelji su podatci o:
  1. potrošnji energije
  2. gustoći prometne mreže
  3. broju automobila po stanovniku
  4. broju stanovnika na jednog liječnika
  5. broju učenika na jednog učitelja
  6. broju televizora, mobitela, internetskih priključaka
  7. kakvoći okoliša
  8. ljudskim pravima
  9. prehrani, zdravlju
  10. tržištu novina

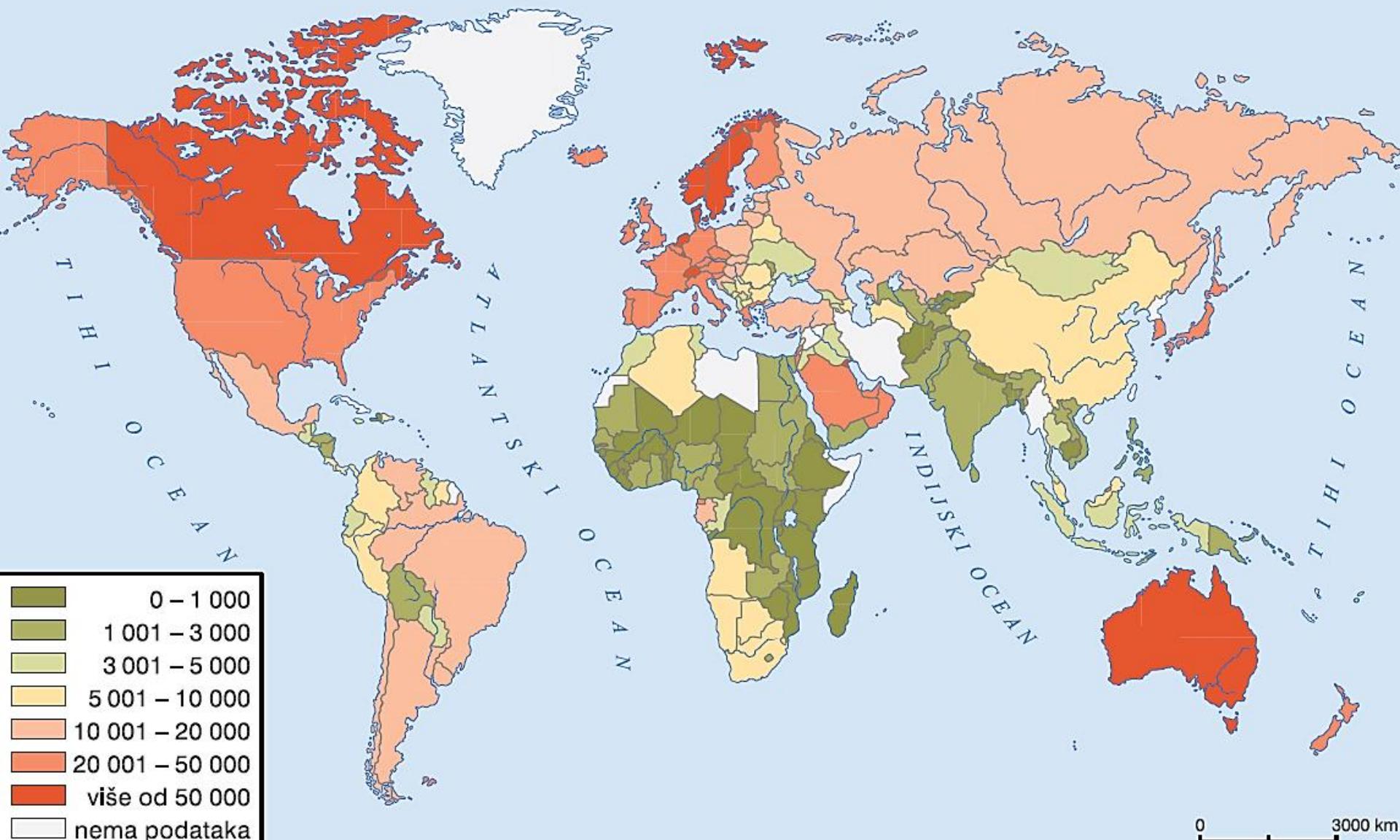
Dnevna potrošnja kalorija početkom 21. stoljeća

SOCIJALNA MJERILA RAZVIJENOSTI

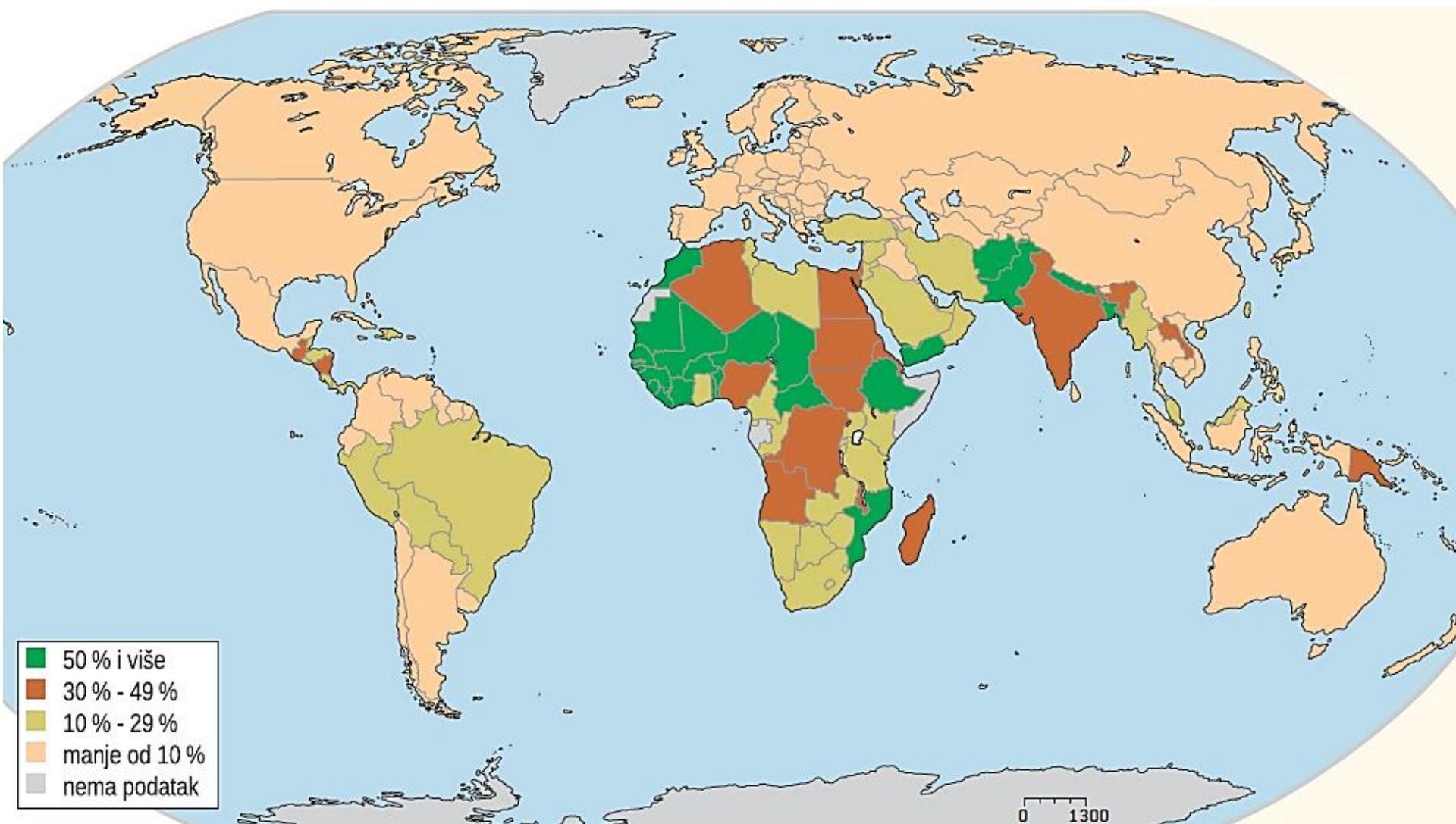

- INDEKS DRUŠTVENOG RAZVOJA (HDI) – izračunava se na temelju triju pokazatelja:
  1. BDP/per capita po paritetu kupovne moći
  2. očekivanom trajanju života
  3. stopi pismenosti i obrazovnoj strukturi stanovništva
- prema ovim pokazateljima države se boduju **od 0,001 do 1** i podijeljene su u 4 skupine: **države s vrlo visokim, visokim, sa srednjim i niskim društvenim razvojem**
  - Hrvatska je posljedna (46.) među državama s vrlo visokim dr. razvojem (prva je Norveška)
  - države s visokom stopom HDI-a imaju **niske stope rodnosti i smrtnosti dojenčadi**, dok zemlje s niskom stopom HDI-a imaju **visoke stope rodnosti i smrtnosti dojenčadi**

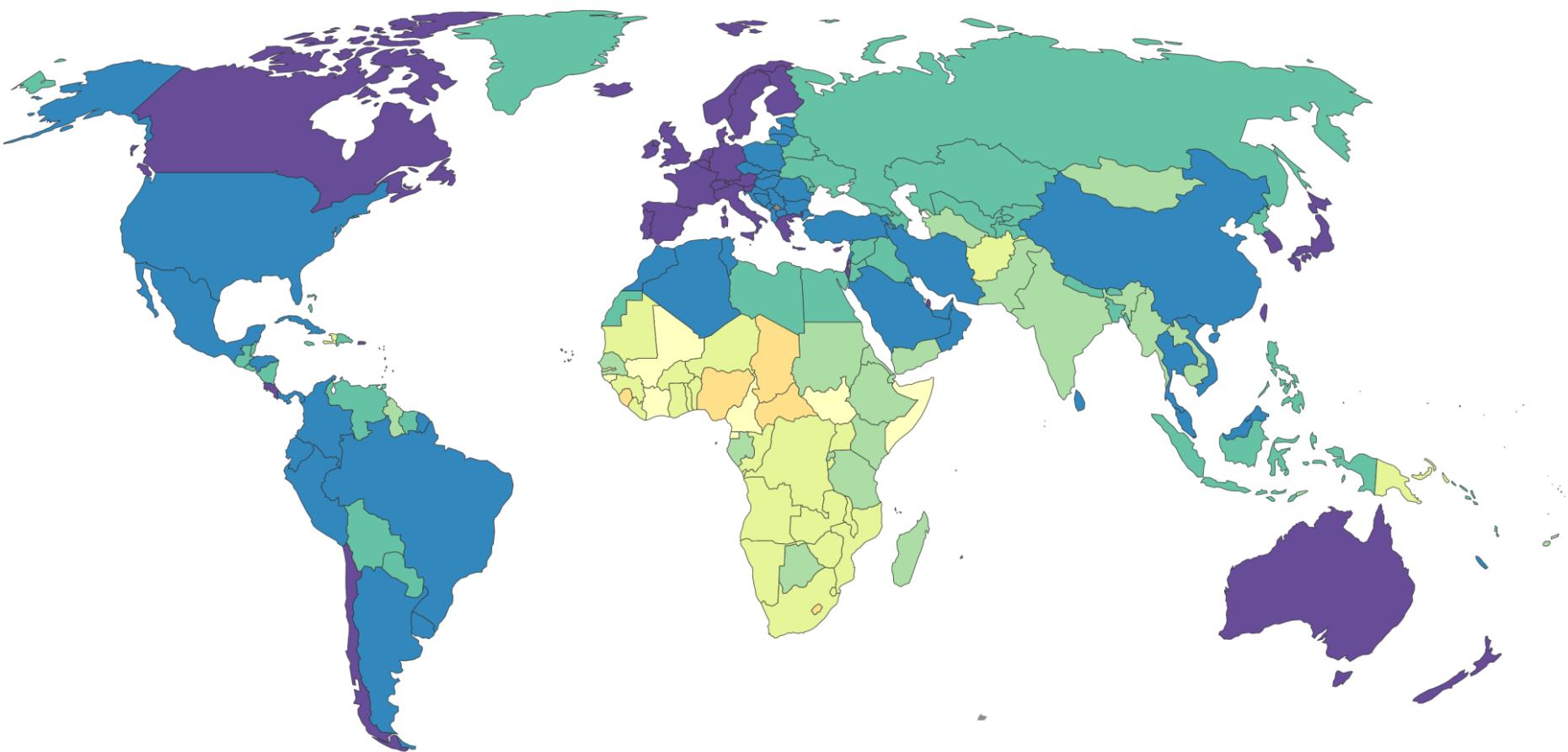
BDP/per capita

Udio nepismenih u zemljama svijeta 2012. godine

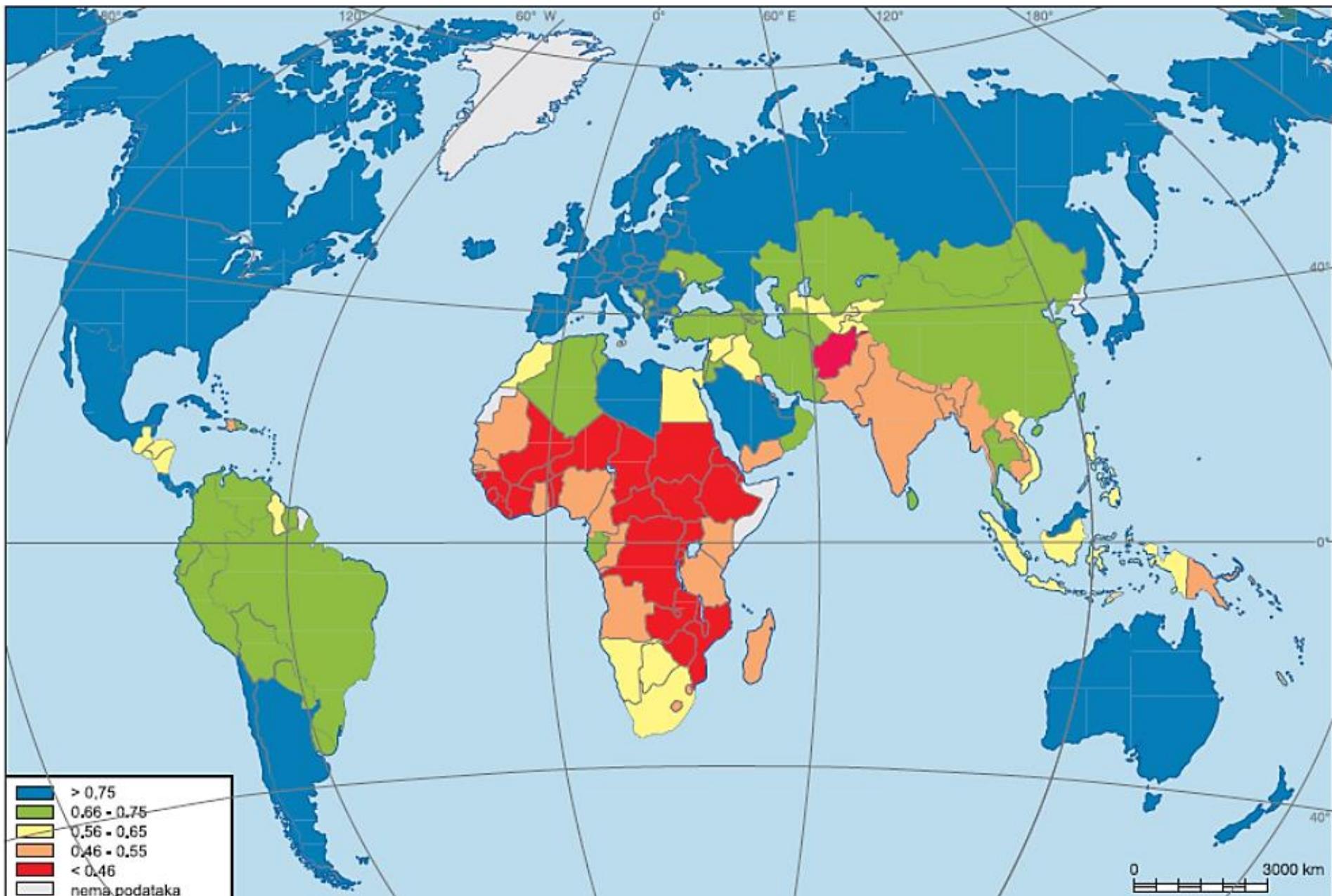
Očekivano trajanje života (2019.)

svjetski prosjek = 71 godinu (2019.)

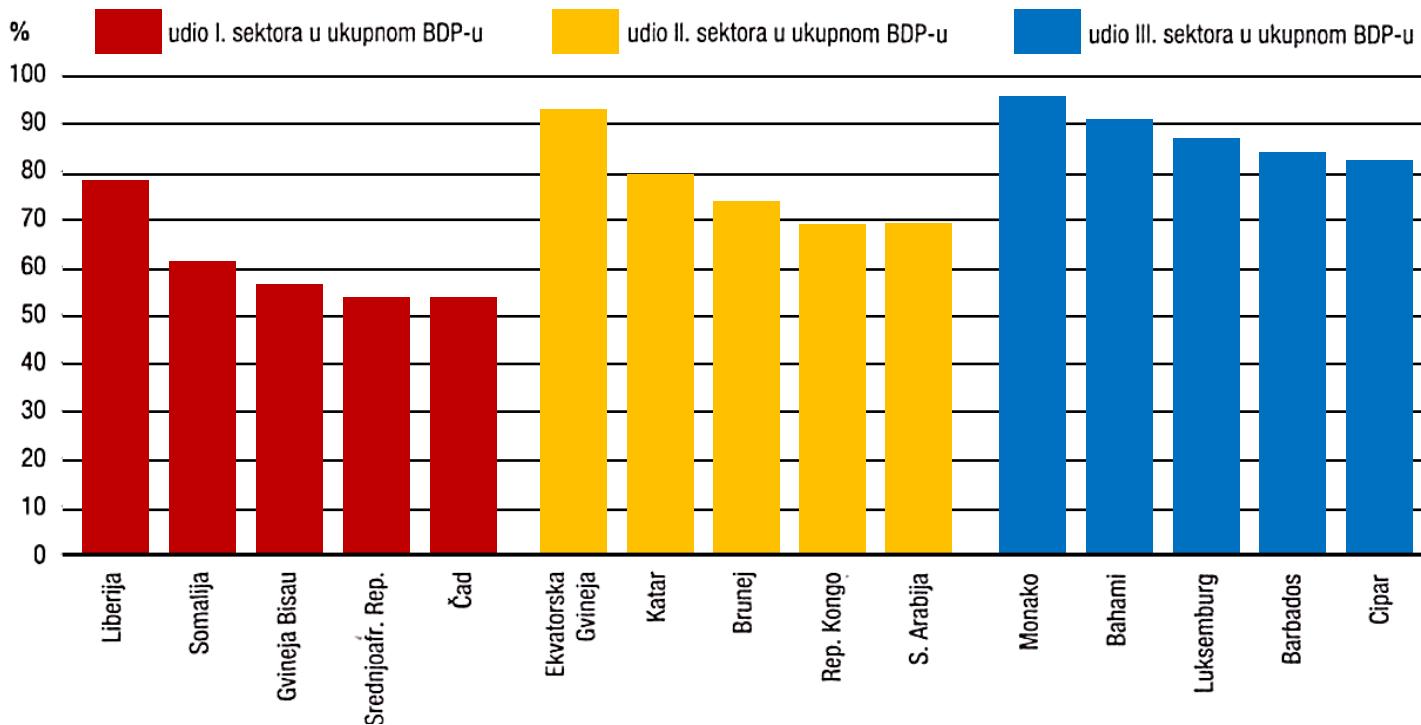
Prostor	Očekivana životna dob		
	Ukupno	muškarci	žene
Svijet ukupno	70	68	72
Afrika	58	56	59
Angloamerika	79	76	81
Latinska Amerika	74	71	77
Azija	70	68	72
Europa	77	73	81
EU	80	77	83
Rusija	69	63	75
Australija i Oceanija	77	75	79
Hrvatska	77	74	80
Visoko razvijene	78	75	81
Više sred. razvijene	68	66	70
Niže sred. razvijene	66	64	68
Nerazvijene	59	58	60

INDEKS DRUŠTVENOG RAZVOJA (HDI)

KRITERIJ EKONOMSKIH FAKTORA

- ekonomsku strukturu stanovništva prema udjelu aktivnog stanovništva u sektorima gospodarskih djelatnosti
- viši udio aktivnog stanovništva u nekom sektoru u udjelu BDP-a pokazuje manju rentabilnost (npr. velik udio radne snage u poljoprivredi)
- tehnološki razvoj oslobođa višak radne snage iz sektora i osigurava rast produktivnosti
  - posljedica neravnoteže zaposlenosti u sektorima je nezaposlenost

veći udio stanovništva u primarnom sektoru pokazatelj je nižeg stupnja razvijenosti

TERCIJARIZACIJA DRUŠTVA I DEINDUSTRIJALIZACIJA

- **TERCIJARIZACIJA DRUŠTVA** – proces u kojem sve manje ljudi radi u industriji, a sve više u **uslužnim djelatnostima**
  - u razvijenim zemljama do 80% stanovništva radi u uslužnim djelatnostima
  - posljedica gospodarskog razvoja i razvoja potrošačkog društva
  - u razvijenim zemljama proces tercijarizacije je pri kraju, dok u slabije razvijenim tek počinje
- **DEINDUSTRIJALIZACIJA** – proces napuštanja **industrije**
  - sve manje ljudi radi u industriji (oko 20% stanovništva), ali industrijska proizvodnja ne opada (primjena nove tehnologije i robotizacija)